

REFERAT

24. februar 2022

Møde i Det Særlige Bygningssyn

Torsdag den 3. februar 2022 kl. 10.15 - 14.15

Slots- og Kulturstyrelsen, Kbh., Hammerichsgade 14, 5. sal, Møderum 5.03

Det Særlige Bygningssyn
c/o Slots- og Kulturstyrelsen,
Center for Kulturarv,
Fejøgade 1, 2. sal
4800 Nykøbing F.

Mia Kroer Ræbild
Arkitekt Cand. Arch./Sekretær for
Det Særlige Bygningssyn
Dir. 33 74 52 68

Fra Bygningssynet deltog:

Formand, kulturarvschef, ph.d. Jens Toftgaard, professor MSO, arkitekt MAA Nicolai Bo Andersen, arkitekt Jens Andrew Baumann (ankom til pkt. 2.3), bestyrelsesmedlem BYFO Thomas Garth-Grüner (deltog via Skype), arkitekt Peter Hee, landskabsarkitekt Jens Hendeliowitz, seniorforsker Ulla Kjær, arkitekt Gemma Lalanda, museumschef Frank Allan Rasmussen og museumsinspektør Mette Slyngborg.

Afbud fra: Byplanlægger Thina Wallin Jensen, arkitekt Sara Aasted Paarup og stadsarkitekt Lisbet Wolters.

Fra Slots- og Kulturstyrelsen deltog:

Enhedschef Merete Lind Mikkelsen, specialkonsulent Caspar Jørgensen, arkitekt Irene Jensen, arkitekt Louise Emilie M Swärd, specialkonsulent Helle Weile, arkitekt Rasmus Wieleman, specialkonsulent Johan Westh Hage og arkitekt Mia Kroer Ræbild (referent).

DAGSORDEN

1. Referat af Det Særlige Bygningssynsmøde den 2. december 2021

Der var ingen bemærkninger til referatet.

1.1 Habilitet

Intet at bemærke.

2. Meddelelser

2.1 Præsentation af nye medarbejdere

Merete Lind Mikkelsen bød velkommen til Johan Westh Hage, Helle Weile og Rasmus Wieleman.

2.2 Fredningsudvidelsen af Nyholm

Det Særlige Bygningssyn udtrykte begejstring for den gennemførte fredningsudvidelse af Nyholm. Bygningssynet roste den åbne og dialogorienterede proces med inddragelse af offentligheden bl.a. i form af et borgermøde og fremhævede håndteringen af sagen som et eksempel til efterfølgelse ved større fredningssager. Merete Lind Mikkelsen orienterede kort om de mange fine artikler fredningsudvidelsen har genereret, at der i høringsperioden indkom mange gode høringssvar, hvoraf flere udtrykte at fredningsudvidelsen omfattede for lidt samt at klagefristen over afgørelsen udløber medio februar.

2.3 Nyborg Slot revision af museumsloven

Merete Lind Mikkelsen orienterede om ændringen i museumslovens fortidsmindebestemmelser. Formålet med lovændringen er at sikre en bedre balance mellem beskyttelse, formidling og tilgængelighed. Det overordnede princip i loven skal fortsat være, at der ikke må foretages ændringer i fortidsminder, men også at der stadig skal være mulighed for dispensation. Lovændringen forventes at træde i kraft den 1. juni 2022.

2.4 Klagesager

Merete Lind Mikkelsen orienterede om, at der er indkommet en klage over § 7 a udpegningen af Badstuestræde 12, Københavns Kommune.

Endvidere er der indkommet en klage over afgørelsen på bygningsarbejder på Bispegade 23, Ribe, Esbjerg Kommune. Klagen går på at ansøger fik afslag på at etablere to kviste mod gården samt forny hovedtrappen.

3. Lister over byggesager i perioden 1. november 2021 til 3. januar 2022

3.1 Bygningssynet fik den 28. januar 2022 tilsendt svarene på de indkomne spørgsmål til byggesagslisterne. Der var ingen yderligere spørgsmål til byggesagslisten.

3.2 Der var ingen yderligere spørgsmål til byggesagslisten over egne bygninger.

3.3 Der var ingen yderligere spørgsmål til klagesagslisten.

4. Fredningsstrategi

Det Særlige Bygningssyn havde forud for mødet fået tilsendt fredningsstrategien som tekst samt et udkast til de fotografier, som skal ledsage teksten. Billedeksemplerne blev drøftet og der kom forslag til andre og flere eksempler. Et billedredaktionsudvalg bestående af Mette Slynborg, Frank Allan Rasmussen, Nicolai Bo Andersen, Jens Toftgaard, Caspar Jørgensen og Mia Kroer Ræbild blev nedsat til det videre arbejde med illustrationerne i fredningsstrategien.

Endvidere drøftede Bygningssynet, hvordan man kan bringe fredningsstrategien i spil, heriblandt tanker om afholdelsen af et seminar, hvor fredningsstrategien kan blive præsenteret.

5. Byggesager

5.1 Mølleporten, Storegade 75A, Stege, Vordingborg Kommune

(20/11546 forelagt af Irene Jensen)

Det Særlige Bygningssyn er positivt indstillet over for det overordnede greb om etablering af indvendige trapper og adgang hertil.

På det foreliggende grundlag vurderer Det Særlige Bygningssyn, at forslag A og B ikke er optimale. Forslag A vil påvirke byporten mindst rent visuelt, men det bemærkes, at forslag A ikke er korrekt i forhold til stedets fortælling som forsvarsværk. Forslag B er vist med en trappe, der knækker ind foran byporten, hvilket heller ikke er optimalt. Det bør undersøges om en ændring af trafiksituationen kan gøre det muligt at forbedre løsning B, så den bliver bedre end A.

Bygningssynet finder endvidere, at der bør belyses en alternativ mulighed, et forslag C i form af en reetablering af en trappe i portrummet under hensyntagen til, at kigget og passagen igennem porten ikke svækkes, da disse har stor værdi. Bygningssynet vurderer, at en veksler i det nyere bjælkelag (fra 1902) vil kunne accepteres.

Endvidere anbefaler Det Særlige Bygningssyn, at sænkningen af kørebanen og trafiksituationen genovervejes for at undgå konflikt imellem gående og cyklister.

Bygningssynet bemærker, at da sagen blev behandlet på bygningssynsmødet den 13. maj 2013, efterspurgtes en redegørelse for: *"hvilke konsekvenser sænkningen af terrænet vil have for både tårn og museets bygninger"*.

Af det aktuelle materiale fremgår en fornyelse af indgangstrappen til Empiregården, som ligeledes er bygningsfredet. Dette kan Bygningssynet ikke tilslutte sig. Det Særlige Bygningssyn henstiller til, at bearbejdningen af terrænet foran Empiregården sker med henblik på, at den eksisterende, oprindelige indgangstrappe foran Empiregårdens hovedindgang bevares og at sænkningen af terrænet begrænses videst muligt af hensyn til Empiregårdens fredningsværdier.

Det Særlige Bygningssyn ønsker forelæggelse af sagen på et senere møde med henblik på at tage endelig stilling til sagen.

5.2 Villa Kampen, Strandvejen 104, Aarhus, Aarhus Kommune (22/00555 Louise Swärd Alfbecker)

Det Særlige Bygningssyn finder det meget positivt, at Villa Kampens haveanlæg bearbejdes således, at haven igen ses i sammenhæng med villaens interiør og kan fungere som mellemgrund for villaen og den omkringliggende natur.

I Villa Kampen manifesteres Hack Kampmanns ekstraordinære evne til på poetisk vis at skabe synergi mellem arkitekturen og naturen. Det oprindelige bygnings- og landskabsarkitektoniske værk var særdeles stedspecifikt forankret i sine omgivelser, på skrænten mellem skov og vand. I dag er det kultiverede haveanlæg i store træk reduceret til græsplæner og et stort parkeringsareal, omgivet af et rhododendronbusket.

På baggrund heraf bifalder Det Særlige Bygningssyn det foreslåede haveprojekt, som vurderes at være en kombineret reetablering og nyfortolkning af den romantiske have, hvor de overordnede idéer og arkitektoniske greb genopstår i en moderne landskabelig bearbejdning. På denne vis danner det nye haveanlæg et hensynsfuldt og positivt nyt lag i Villa Kampens historie. Synet lægger i sin vurdering vægt på, at den oprindelige haveplan er fuldstændig udvisket, hvorfor der i dette tilfælde er rum for en friere tilgang til havens udformning.

Med hensyn til den nye garagebygning anerkender Bygningssynet behovet for parkeringsforhold, når Villa Kampen igen skal fungere som beboelse. Det bemærkes, at varierende garage- og parkeringsarealer har været anlagt i haven op igennem 1900-tallet.

Bygningssynet lægger vægt på, at garagebygningen vil skjule bilerne, der ellers vil træde markant frem i haven, og finder garagebygningens foreslåede udformning og placering

hensigtsmæssig. Ved at bevare og udvide rhododendronbuskettet og placere bygningen heri, således at den ikke fremtræder markant i anlægget, opretholdes et hierarki mellem villaen, haven og de øvrige arkitektoniske indslag. Synet lægger i den forbindelse vægt på, at garagens lave bygningshøjde gør, at sigtelinjen fra villaen mod skoven forbliver uforstyrret. Endelig finder synet, at placeringen respekterer det arkitektoniske greb, hvor havens kantzoner friholdes for lukket bebyggelse, hvorved haveanlæggets udstrækning og mødet med omgivelserne opretholdes.

Det Særlige Bygningssyn finder, at det samlede haveprojekt indeholder en række gode overvejelser vedrørende disposition, beplantning, materialevalg og detaljering. Her vil Bygningssynet fremhæve hovedgrebene med et organisk stiforløb, der møder mere formelt anlagte gange op mod villaens syd- og østside, samt genetableringen af forskellige områder med rig beplantning af træer, blomster og buske, således at der igen opstår en varierende atmosfære og at de skiftende årstider kan aflæses i havens rum. Hertil kommer genetableringen af løvgangen og udkigsbænken mod øst samt fine detaljer såsom dragetænderne i indkørselens belægning.

Bygningssynet anbefaler, at havens detaljering viderebearbejdes yderligere, herunder særligt overgangene mellem de forskellige stiforløb samt mellem køreareal og beplantning. Synet mener, at løvgangens udformning og materialitet bør tage udgangspunkt i den oprindelige konstruktion, samt at stiforløbet ude i haven med fordel kan videreudvikles, så overgangene mellem de dynamiske former og tilstødende stier og terrasser med videre får en større naturlighed. Synet anbefaler endvidere, at broen over opkørslen samt udsigtspladsen genetaberes, og at der genopsættes espalierer på villaens hvide murstensfacader, således at det grønne igen omslutter boligen. Endelig anbefaler Bygningssynet, at der udarbejdes en detaljeret plejeplan for haven i forbindelse med anlæggelsen.

Det Særlige Bygningssyn vil med disse anbefalinger indstille, at skitseforslaget videreudvikles og bearbejdes i tæt dialog med Slots- og Kulturstyrelsen med henblik på at indhente styrelsens godkendelse af projektet.

6. Fredninger

6.1 Randbølvej 13, Vanløse, Københavns Kommune

(18/00244 Mia Kroer Ræbild)

Det Særlige Bygningssyn finder, at villaen (1949 af arkitekt Edvard Heiberg) med have og redskabsskur (1949 af landskabsarkitekt C.Th. Sørensen) har de væsentlige arkitektoniske, kulturhistoriske og landskabsarkitektoniske værdier, der kan begrunde en fredning.

Begrundelsen herfor er, at Randbølvej 13 er et yderst velbevaret eksempel på et integreret projekt mellem bolig, atelier og have med en så overbevisende kunstnerisk kvalitet, at det er et enestående eksempel på dansk modernisme i den lille skala. Formålet med fredningen er at bevare villaens udtryk og disposition samt de usædvanligt velbevarede interiører fra perioden.

Randbølvej 13 repræsenterer en særegen bygningstype i 1940'ernes moderne danske villabyggeri, idet Heiberg opførte en atelierbolig, der imødekom alle bygherrens krav om

arbejds- og boligforhold samt komfort og moderne fornødenheder for en meget begrænset byggesum. Villaen står i det ydre i et enkelt, stramt og usentimentalt udtryk, der trækker let på datidens industrielle formsprog. Også i det indre er villaen nøgternt og praktisk indrettet, hvor Heiberg lader husets rumligheder og nødvendige elementer være de bærende dekorative elementer, som eksempelvis de forskudte planer, det dobbelthøje atelier med ovenlysvindue samt gasbetonvæggene med dør- og vinduesparti mellem stue og soveværelse. Således har den forholdsvis lille villa overraskende rumlige og æstetiske oplevelser i det indre.

Den stort set komplet bevarede have af C.Th. Sørensen er et særligt landskabsarkitektonisk værk. Den illustrerer, at trods beskedne pladsforhold rummer haven flere spændende rum samt en utrolig variation. Det buede terrasserende stauedebed synes uendeligt og redskabsskuret – en afrikansk inspireret hytte – er et point de vue i haven som i de klassiske engelske haver. C.Th. Sørensen mestrede som ingen anden at etablere en rumlig uendelighed på ganske lidt plads.

I det ydre knytter de bærende fredningsværdier sig til de to forskudte bygningsvolumener med enkel vinduessætning, tagflader med lav hældning beklædt med tagpap, høj skorstenspipe og asymmetrisk rygning i atelierdelen. Hertil kommer alle de oprindelige bygningsdele som den insitustøbte betontrappe med betonværn, hoveddøren, ateliervinduet, skodderne, revlelugerne, skifersålbænkene og de øvrige vinduer, herunder vinduerne i glasbyggesten og kældervinduerne af jern. Endvidere kommer den oprindelige materialeholdning, hvor især kontrasten imellem atelierets synlige betonsten med brede fuger og boligens tyndt pudsede grundmur skal fremhæves.

Indvendigt knytter de bærende fredningsværdier sig til den oprindelige planløsning med opdelt arbejds- og boligdel i kraft af forskudte planer og tydelige funktionsopdelinger, herunder at køkkenet ligger for sig, men har kontakt til stuen, at soveværelserne ligger hver for sig, at atelieret ligger afsondret og at alle sekundære funktioner er placeret i kælderen. Hertil kommer den oprindelige materialeholdning, herunder parket- og terrazzogulve, røde teglstengulve, korkfliser og støbte malede gulve, pudsede og malede vægge og lofter, kælderloft af grå gasbetonsten, stuens væg af gasbetonsten med lyse fuger samt dør- og vinduesparti. Endelig kommer alle oprindelige bygningsdele og -detaljer som trætrappen, støbte trapper, døre med bakelitgreb og -nøgleskilte, serveringslugen mellem stue og køkken, snedkerkøkkenet med samtlige detaljer og vægfliser, indbyggede skabe med originalgreb, vinduesplader i sort terrazzo og stikkontakter i bakelit.

I haven knytter de bærende fredningsværdier sig til den bevarede oprindelige haveplan med alle elementer, herunder dens struktur og idé. Det gælder først og fremmest den oprindelige havelåge, havegangens og terrassernes oprindelige cementfliser, den sydvendte og den vestvendte terrasse, træplantningen med skovbundsplanter mod øst, grundens terrænstigning mod nordvest, det langstrakte og buede stauedebed med bede i tre niveauer og en lille trappe samt den nordlige smalle havegang og den søndre brede havegang. Endelig knytter de bærende fredningsværdier sig til det sekskantede redskabsskur, udformet som en afrikansk inspireret hytte, med samtlige detaljer, herunder runde træsjøler, vandrette brædder, kegleformet stråtag, bred revledør og farvestrålende, afrikansk inspirerede dekorationer.

Det Særlige Bygningssyn anbefaler udarbejdelse af en handlingsplan for både bygning og have. I forhold til villaen bør der endvidere foretages en farvearkæologisk undersøgelse af både det ydre og det indre med henblik på at tilbageføre bygningsdelenes oprindelige farver. I forhold til haven med henblik på, at få C.Th. Sørensens haveplan kompletteret samt fremdragelse og vedligehold af de væsentligste havearkitektoniske elementer, heriblandt en genopfriskning af redskabsskurets dekorationer, så deres fulde omfang kommer til sin ret. Slutteligt anbefaler Bygningssynet, at der udarbejdes en plejeplan for haven samt at det nyopførte cykel-/barnevognsskjul fjernes, og at der i stedet findes en løsning, som i højere grad harmonerer med villaens og havens arkitektoniske udtryk.

7. Eventuelt

Intet til eventuelt.